

DECEMBAR

Lipik očišćen/ Crnom Gorom teče Zeta, uskoro će i Neretva/ Na dubrovačkoj kapiji treba naplatiti račune/ Ustaše i dalje kolju/ Ston mora pasti/ Kako to Arkan zvuči ratnički/ Ja sam poslastičar/ U Dubrovnik da slušam gusle/ Jevremu i Slavku - i oca i majku/ Čiko, nemoj da pucaš/ Ovo je sveti rat za slobodu srpstva/ Čak i slijepci vide/ Crno-žuti barjak sa šahovnicom/ Hrvatsko ispovijedanje nacionalizma/ Dva ne mogu na štetu trećeg/ U skladu sa svojim istorijskim dostojanstvom

Dešavanja na ratištima u Hrvatskoj i Hercegovini, pregovori o demilitarizaciji Dubrovnika i komentari o Jugoslaviji i jugoslovenoj krizi, dominantne su teme prvog decembarskog broja "Pobjede". Na prvoj strani udarni tekst posvećen je pregovorima o demilitarizaciji Dubrovnika, gdje se, između ostalog, navodi da dubrovačke vlasti odugovlače sa potpisivanjem sporazuma o "predaji oružja i evakuaciji ustaških oružnika i plaćenika iz grada". Nagovještava se i da bi nakon "predaje ustaša" u Dubrovnik mogla stići tzv. plava garda Ujedinjenih nacija, iako se ne kaže kakva bi bila njena uloga.¹

Na prvoj strani "Pobjede", pod naslovom "Lipik očišćen", daje se sumarni izvještaj sa ratišta u Hrvatskoj, dok se na trećoj, četvrtoj, šestoj i sedmoj strani o situaciji na frontu piše opširnije. U izvještaju sa ličkog ratišta kaže se da bi Gospić uskoro trebalo da bude drugi Vukovar. U Gospiću je, kako se pretpostavlja, šest do sedam hiljada "hrvatskih bojovnika", "a njegov pad bio bi konačan udarac Tuđmanovom režimu". Reporter "Pobjede" je razgovarao i sa jednim od oficira JNA koji je "sam u jednoj akciji iz

¹ "Pobjeda", br. 9339, 01.12.1991, "Stiže plava garda?" (M.Vico), str. 1.

2.

minobacača, spasavajući četvu svoga druga, ispalio za deset minuta 200 granata”. Ovaj oficir smatra da Gospić mora pasti, ali “pitanje je da li grad treba uništiti artiljerijom, da li samo otjerati ustaše iz njega, ili neprijateljsku vojsku odagnati toliko da ni artiljerijom više ne može djelovati po njemu”.²

Drugi reporter “Pobjede” bio je u Srpskoj Krajini, obilazeći “prvu liniju fronta” i neka, tek “oslobođena” mjesta: “...Jeziva mirnoća nas je dočekala u ovom mjestu. Kao da smo negdje izvan vremena, u nekom nadrealističkom ambijentu. Hoćemo li konačno ikoga sresti ? Oko nas, samo spaljene kuće i stoka koja luta. Jezivu scenu pojačava i uginula stoka, uz put. Njen smrad, ukočeni udovi upereni prema nebu, miris zgarišta i baruta, izazivaju sjećanje na “rat”, sliku Salvadora Dalija, kojeg se ne mogu osloboditi ni idućeg dana. Zamro nam je razgovor i psovke... Snimajući, hodam kao balerina, zbog mina, i “trpam” u objektiv ono što se nekad zvaše Lovinac...” Reporter “Pobjede” je upitao jednog od komandanata krajiških jedinica šta će biti sa Gospićem, a ovaj oficir je “na pitanje o operaciji oslobođenja Gospića” odgovorio diplomatski, neodređeno, “uz vragolast osmijeh, iza koga se nazire vizija pada Gospića”.³

U ovom broju “Pobjede” objavljeni su i “Zapisi iz vukovarskog pakla” i dvije reportaže iz Hercegovine. Prva reportaža je iz Zapadne Hercegovine i ima naslov “Široki Brijeg tijesan ustašama”. Reporter “Pobjede” je, naime, obišao ovo “ustaško gnijezdo” i susreo se sa dobro naoružanim ustašama.⁴ Druga reportaža je nastala među Crnogorcima, rezervistima JNA koji su “čistili teren” na hercegovačkom ratištu. Novinarka “Pobjede” navodi da je borce zatekla u časovima odmora “i sa pjesmom - Crnom Gorom teče Zeta, uskoro će i Neretva”.⁵ O ovim, i svim onim pripadnicima JNA iz Crne Gore koji su učestvovali u dubrovačkoj operaciji, pisala je u ovom broju lista još jedna novinarka “Pobjede”. U posebnom osvrtu ona tvrdi da su i u pohodu na Dubrovnik potomci junaka bili

² Isto, “Lukaviji od smrti” (B.Novović), str. 4.

³ Isto, “Lov u Lovincu” (V.Radusinović), str. 7.

⁴ Isto, “Široki Brijeg tijesan ustašama” (V.Sredanović), str. 6.

⁵ Isto, “Konzerve NATO-pakta” (Mr. Popović), str. 4.

3.

junaci, a potomci izdajnika ponovo su bili izdajnici: “Potomci junaka, na sreću, liče na pretke, nasljednici izdajnika su ponovo izdajnici, tradicija, uglavnom, potvrđuje da se obilato trudi da ostane to što je oduvijek bila... Lovčenski visovi, ma koliko to zlobnici nazivali okupacijom, natkrilili su Dubrovnik. A da nijesu, Crnogorci bi ispaštali pred samim sobom, pred sopstvenim ponosom. Danas jedino junaštvu odlaze na ispovijed... Nikada crnogorska istorija nije bila bliža a prošlost življa, nikada gusle nijesu ponosnije blistale kao ovog rata. Ratna drama dramatično je pozvala na front imena istinskih junaka, stradalnika... Prosti u životu, veličanstveni na bojištu istorije, različiti od nepodnošljivo sličnih pripadnika evropskog bratstva, jugoslovenski heroji samo su sebi nalik. Lovčenskoj vili za utjehu i za spokoj i u refrenu kojim se premošćava rastojanje do kapija dubrovačkih. Pred njima su i u danima praznika čuvari sopstvene Republike, one, koja se ne odriče ključeva svoje slobode, ne mareći za poniznost dubrovačkih gospara pred fašističkom vlašću matične im hrvatske zemlje...”⁶

U prvom decembarskom broju “Pobjede”, a povodom Dana Republike (29.11.) objavljena su i tri komentara u kojima se iz različitih uglova promišlja istorijska sudbina i budućnost Jugoslavije. U komentaru pod nazivom - “Snima se, treći put”, novinar “Pobjede” iznosi toliko puta saopšteno uvjerenje da je Jugoslavija bila velika srpska zabluda. Tačnije, samo su Srbi i Crnogorci iskreno bili za Jugoslaviju i za demokratski život u njoj, dok su Slovenci i Hrvati “odmah počeli sa separatnim političkim idejama”: “... Romantizam su Srbi i Crnogorci platili na početku Drugog svjetskog rata. Sve antijugoslovenski opredijeljenje snage krenule su na rušenje i istrebljenje svega što je jugoslovensko i srpsko.” Dijelom zbog ovakvog iskustva, a dijelom i zbog opasnosti od nacionalizma, autor komentara smatra da ne treba raditi na očuvanju bilo kakve Jugoslavije, jer bi ona i u “skraćenoj” formi bila višenacionalna država. Po njegovom mišljenju, stvaranje treće (višenacionalne) Jugoslavije štetno je za interese srpskog naroda: “Da li se Srbima i po treći put podmeće kukavičje jaje Jugoslavije? Treba samo podsjetiti da bi u toj

⁶ Isto, “Sa Lovčena vila kliče...” (J.Ljubenko), str. 5.

4.

novoj Jugoslaviji (bez Hrvatske i Slovenije, ali sa Kninskom krajinom i Slavonijom, Baranjom i zapadnim Sremom), bilo po popisu iz 1981.godine, nepunih 16 miliona građana. Od toga će nesrpskog stanovništva biti preko 44 odsto. Srbi bi imali nepunih 51 odsto građana, a uz već postojeće ideološke podjele u samom srpskom narodu i velike antisrpske snage koje bi se našle i u toj novoj Jugoslaviji, to nikako ne bi bilo dovoljno za mirnu, stabilnu, prosperitetnu državu. U višenacionalnim državama nemoguće je izbjeći da nacije ne budu mjerilo političkog života.”⁷

Pored ovog komentara, u kojemu se iznosi interesantna zamisao da bi nakon rušenja Jugoslavije za Srbe najbolje bilo da stvore jednonacionalnu državu ili barem državnu zajednicu u kojoj bi bili izrazito dominantna nacionalna skupina, u ovom broju “Pobjede” objavljen je još jedan komentar sličnog problemskog diskursa. U tom komentaru autor navodi da je model zajedničkog življenja Srba sa Hrvatima i Muslimanima gotovo nemoguć, a za Srbe još i opasan. Po njegovom mišljenju, uzrok za to jeste “janičarski” kompleks Muslimana i Hrvata, koji su uglavnom srpskog porijekla. Oni zbog toga nikada Srbe ne mogu da smatraju braćom, jer su “prevjernici prepodložni nebratskim interesima”. Naravno, Srbi ne treba da žive u zajednici sa ovakvom “braćom”, zato što ih ta “braća” mrze ili prema njima gaje prozelitske namjere. Evo kako novinar “Pobjede” razmišlja o svim ovim problemima, i gdje, u stvari, vidi uzroke mržnje i genocidnih namjera Hrvata i Muslimana prema Srbima: “Bosanski i staroraški Muslimani uglavnom su srpskog porijekla (ostali su Arbanasi). To znaju i “vrapci na grani”. To se u srpskom narodu i danas dobro zna i govori se javno. Zna se to i kod Muslimana, ali njih je malo koji to javno kažu... Muslimani su u Titovoj Jugoslaviji postali nacija. To je jedina nacija Muslimana u svijetu, u kojem živi ogroman broj muslimana, u kojem je veliki broj muslimanskih država. Da paradoks bude veći, muslimanima po Kur-anu, uopšte nije važna nacija, važna im je vjera. Zašto su u Jugoslaviji postali nacija, zna se - da bude manje Srba... Danas je Srba tek nešto više od duplo više od Hrvata. A, zna se, Srbi imaju veći natalitet od

⁷ Isto, “Snima se, treći put” (G.Sekulović), str. 5.

5.

Hrvata. Kako je broj Hrvata tako brzo narastao šest puta ? E, tu je sličnost sa Muslimanima. Srbi u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Hercegovini... su pokatoličavani. Pokatoličene Srbe nije trebalo promovisati u posebnu naciju, u Katolike; bilo ih je dovoljno priključiti najbližoj katoličkoj naciji - Hrvatima. Koliko Hrvata su krvno Srbi, danas niko ne može da kaže. U svakom slučaju, među ukupno pet miliona Hrvata, puno ih je.... Dakle, Muslimani i Srbi su u svemu osim u vjeri i njenim tragovima isto. Srbi i veliki broj Hrvata su, takođe, osim u vjeri i njenim tragovima, isto... Muslimani i Srbo-Hrvati imaju motiv više za bratstvo nego što ga imaju, pojedinačno ili zajedno, sa Srbima. To je - prevjera. Zločine prevjernika i njihovih potomaka pokušavaju da objasne psiholozi i sociolozi. Kažu da onaj ko prevjeri, ko se priključi novoj vjeri, novoj zajednici, osjeća neprestano potrebu da se dokaže kao njen lojalni pripadnik. To od njega očekuje i zajednica kojoj se pridružio... Pripadnost novoj zajednici dokazuje se najupečatljivije obračunom sa onima kojima si pripadao. Tako zločin postaje dokaz vjernosti i punopravnosti u novoj zajednici. Kako u tom dokazivanju nema linije do koje treba stići da bi se postigao cilj, mnogi postaju veći katolici od pape... Tako braća nikako da budu braća, jer su prevjernici prepodložni nebratskim interesima.”⁸

Jugoslavija je bila tema još nekoliko komentara na stranicama “Pobjede”. Povod za komentar “Dan bivše Jugoslavije” (objavljen 2. decembra) nije bio 29. novembar, Dan one socijalističke Jugoslavije, već 1. decembar - dan kada je 1918. stvorena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno, monarhistička Jugoslavija: “Draga, i nikad prežaljena Jugoslavijo, srećan ti praznik. Sljedeći sigurno nećeš dočekati. Već su te (ili: već smo te) ukinuli. Po drugi put. I zauvijek ? Da li si, nesrećna zemljo, ikada i postojala ?! Danas ti je sedamdeset drugi, krvavi, imendan. Ovaj prvi, i pravi, koji koliko juče nijesmo smjeli ni da pomenemo, jer nije potekao iz Jajca, nego iz Plave grobnice, iz Solunske krvi... Jugoslavija, ni prva ni druga, ni bivša ni dosadašnja, više ne postoji. A i prethodne državne praznike, u pauzama između istorijskih govora, mjerili smo brojem neradnih dana. Za to vrijeme su nam o glavi radili. Istorija se ponavlja. Naši

⁸ Isto, “Kako braća da budu braća” (J.Plamenac), str. 6.

6.

“prijatelji” su po treći put na okupu. Hoćemo li naučiti makar prvu, prije sedam decenija preskočenu lekciju ? Ili ćemo opet ginuti za nekakvu treću, kažu - labavu, Jugoslaviju ? A nje, bar sa našom sjeverozapadnom “braćom”, bogme i još nekima, više ne može biti. Kamo sreće da je nikada nije ni bilo. Bar je njeni osvjedočeni dušmani, nožem i olovkom, ne bi mogli precrtati. Poslije sedamdeset i dvije krvlju i zabludama zalivene godine.”⁹

Stav da je Jugoslavija bila velika zabluda srpskog naroda, i da mu je nanijela “istorijsku štetu”, iznose i neki “Pobjedini” kolumnisti. I oni, prihvatajući navedeni “moto” - “kamo sreće da je nije ni bilo”, poručuju da su Srbi došli u teško stanje zbog “iluzija o zajedničkoj državi”. No, sada, kada su stvari “jasnije”, srpski narod treba drugačije da pristupi rješavanju svog državnog pitanja: “Novu državu srpski narod mora zasnovati na svom pravu na samoopredjeljenje sa svim posljedicama koje ovo načelo ima po neka naša istorijska prava, posebno, u razgraničenjima sa drugim narodima. Pritom, ne mislim samo na razgraničenje sa hrvatskim narodom.”¹⁰ Ili kako smatra drugi kolumnista “Pobjede”: “Nerazumno je prepustiti drugima da određuju naše političke ciljeve - po principu: Jugoslavija je ono što je od Jugoslavije ostalo. Šta je Jugoslavija, to moramo reći mi.”¹¹

Uz komentare ovakve vrste, bilo je na stranicama “Pobjede” i tekstova u kojima se na jugoslovenske narode gledalo kroz prizmu uobičajenih “istorijskih” shema. Tako se u komentaru “Gospodari i ostali” jugoslovenska kriza tretira kao posljedica “germanske agresivnosti”, dok se o Sloveniji i Hrvatskoj govori kao o budućim germanskim kolonijama. Nije izostalo ni omalovažavanje njihovog “istorijskog formata” i njihove političke strategije. Sa dozom ironije komentator “Pobjede” govori o Sloveniji i Hrvatskoj kao o “mladim državicama” koje imaju svoje strane “gospodare” i koje se upravo zato ne mogu ponositi svojom samostalnošću: “Slovenija je već izračunala koliko košta njena samostalnost, zapravo,

⁹ “Pobjeda”, br. 9340, 02.12.1991, “Dan bivše Jugoslavije” (M.Vico), str. 5.

¹⁰ “Pobjeda”, br. 9341, 03.12.1991, “Pravo na samoopredjeljenje” (S.Vujošević), str. 7.

¹¹ “Pobjeda”, br. 9348, 10.12.1991, “Eh, Jugoslavija” (Ž.Nikčević), str. 7.

uspostavljanje vazalnog odnosa sa Njemačkom. U Hrvatskoj tek treba da izračunaju cijenu ne (o) zavisnosti. Ostatku Jugoslavije ne preostaje ništa drugo već da za narednu rundu pregovora o razrješenju krize insistira na tome da se za pregovaračkim stolom umjesto Tuđmana i Kučana nađu Genšer i Mok, odnosno Kol i Vranicki...” (navedeno u podnaslovu)¹²

Pored komentara o budućnosti i političkoj sudbini Jugoslavije, koji, istina, tokom posljednja tri mjeseca 1991. nijesu bili tako brojni kao prvih mjeseci ove godine, u “Pobjedi” su i dalje najveći prostor dobijale vijesti sa hrvatskih ratišta. Tako je u “Pobjedi” od 2. decembra objavljeno da su pregovori o demilitarizaciji Dubrovnika gotovo propali zato što “dubrovački gospari” uglavnom slušaju “svoju prevrtljivu trgovačku ćud i direktive iz Zagreba”. Oni, naime, redovno iznalaze neke razloge da bi izbjegli predaju oružja i predaju “uvezenih ustaša”.¹³ No, sve dok se “crnokošuljaši” ne predaju, jedinice JNA će ostati na položajima oko Dubrovnika, a grad neće imati ni vode ni struje. Novinar “Pobjede” se pita do kada će trajati mir na ovom području, odnosno, do kada će JNA tolerisati ovakvo ponašanje dubrovačkih vlasti.¹⁴ U narednom izvještaju on će navesti da je u pitanju najobičnije zamajavanje “dubrovačkih gospara” sa predstavnicima JNA.¹⁵ Sličnog mišljenja bila je i njegova koleginica koja čak smatra da “na dubrovačkoj kapiji treba naplatiti račune 50-godišnje zablude. Radi spokoja i onih 30 odsto Hrvata, koji u miru žive na crnogorskoj obali”.¹⁶

Na drugoj strani hrvatskog ratišta, u Slavoniji i zapadnom Sremu, početkom decembra nije bilo većih sukoba. Novinar “Pobjede” navodi da se u Vukovaru uspostavljala civilna vlast i da dan “protiče mirno” (navedeno u podnaslovu izvještaja). Međutim, njegov izvještaj ima naslov koji ukazuje na drugačije stanje - “Ustaše i dalje kolju”. Naravno, o tim “klanjima” u tekstu nema

¹² “Pobjeda”, br. 9346, 08.12.1991, “Gospodari i ostali” (S.Šćekić), str. 5.

¹³ “Pobjeda”, br. 9340, 02.12.1991, “Ništa od dogovora” (M.Vico), str. 1.

¹⁴ “Pobjeda”, br. 9341, 03.12.1991, “Mir, ali do kada” (M.Vico), str. 4.

¹⁵ “Pobjeda”, br. 9342, 04.12.1991, “Ni mira, ni pregovora” (M.Vico), str. 1.

¹⁶ Isto, “Između krsta i križa” (J.Ljubenko), str. 4.

preciznijih informacija.¹⁷ Alarmantne tvrdnje o stradanju Srba u Hrvatskoj iznose se i u izvještaju sa kninsko-dalmatinskog ratišta, takođe u ovom broju “Pobjede”: “Da li je Zadar najveći logor Srba u Hrvatskoj, postavlja se pitanje, jer je prema nekim procjenama deset hiljada ljudi pravoslavne vjere zatočeno u ovom gradu. U Benkovcu kolaju priče da u Zadru dolazi do nečuvenih pokolja, o naticanju ljudskih glava na štapove. Srbe zatvaraju u podrum, puštaju im izduvne gasove i otrove, preko noći se kopaju zajedničke grobnice. Po Zadru, kažu, kruže naoružane horde koje su van svake kontrole, pale kuće, pljačkaju...”¹⁸ Iako su sve ove informacije proizvod glasnika, što indirektno priznaje i novinar (“kažu”, “kolaju priče”) naslov teksta je takav da ne upućuje na bilo kakvu hipotetičnost - “Zadar kao logor”.

Samo dan nakon iznesene tvrdnje da je u Vukovaru mirno i da se u gradu uspostavlja civilna vlast, izvještač “Pobjede” saopštava - da borbe još nijesu završene: “U Vukovaru i Borovu Naselju borbe još nijesu završene - najveći ustaški zločinci sada nastoje da što skuplje prodaju kožu... I danas je otežan ulazak u Vukovar i Borovo Naselje. U Borovu Selu jutros nam je pričao čovjek, koji je tu dočekao oslobođenje, da već dva dana ne može da ode u Borovo Naselje i pokrije kuću. Još nije zvanično saopšteno zašto su Vukovar i Borovo Naselje zatvoreni. Šire se priče o navodno pronađenim zaklanim ljudima. Izvjesno je da ova mjesta, u kojima je uspostavljena vojna vlast, još nijesu očišćena od ustaša. Po svoj prilici, u tamošnjim podrumima kriju se oni koji su toliko ogrezli u zločinu da znaju da im je sudbina zapečaćena, pa sada nastoje da što skuplje prodaju svoju kožu...”¹⁹ Kao što se može zaključiti, novinar “Pobjede” zna ko se krije u podrumima, i zna da se šire priče o “navodno pronađenim zaklanim ljudima”, iako je u svom prethodnom izvještaju vijest o ustaškim pokoljima naveo kao apsolutno tačnu.

Prema informacijama koje je “Pobjeda” objavila 5.decembra na dubrovačkom i slavonskom ratištu prekršeno je

¹⁷ “Pobjeda”, br. 9340, 02.12.1991, “Ustaše i dalje kolju” (J.Plamenac), str. 3.

¹⁸ Isto, “Zadar kao logor” (B.Novović), str. 6.

¹⁹ “Pobjeda”, br. 9341, 03.12.1991, “Rat se nastavlja” (J.Plamenac), str. 5.

primirje, koje je, čudne li koincidencije, na ovim ratištima sklapano po četrnaest puta ! Dakle, “ustaše” su i na dubrovačkom i na slavonskom ratištu 4. decembra prekršile primirje. “Pucnjava ne prestaje”, iako zvanično primirje i dalje traje, navodi izvještač “Pobjede” sa dubrovačkog ratišta. Iz izvještaja se može doznati da je ta “pucnjava bez prestanka” trajala 45 minuta !²⁰ Šta će biti posljedica ovog kršenja primirja u okolini Dubrovnika, novinar “Pobjede” nije mogao reći. Za razliku od njega, izvještač “Pobjede” sa slavonskog ratišta ubijedeno tvrdi da će se sukob proširiti i da će ubrzo pasti Osijek: “...Sudeći prema intenzitetu borbi koje se danas vode na području Osijeka, četrnaesto primirje je “puklo”. (Ovo je Arkanov termin, a njegova Srpska dobrovoljačka garda takođe je danas uključena u borbu). Po svoj prilici, ustaše su još jednom “čačkale mečku”, a rezultat te igre biće dolazak jedinica JNA i Teritorijalne odbrane “na vrata” Osijeka. Ovdašnji ratni stratezi predviđaju da Osijek neće biti Vukovar, odnosno da će pasti bez većeg okršaja. U stvari, Osijek (odnosno njegove vlasti) ima sljedeću dilemu: povući se ili stradati. Osijek ima veliku šansu da ne bude Vukovar: može, povlačenjem ustaša iz grada, da se prepolovi ovaj slavonski grad, da pola bude srpsko, pola hrvatsko. Ukoliko dođe do oslobađanja Osijeka, čitav grad biće oslobođen. U svakom slučaju, sudbina Osijeka biće poznata za koji dan.”²¹

Sukobi oko Osijeka nastavljeni su i narednog dana: “Hrvatske paravojne formacije, valjda nakon pada Vukovara, svjesne da je sada Osijek u teškom položaju, iz sveg raspoloživog naoružanja i danas gađaju po okolnim jednicama JNA i Teritorijalne odbrane.”²² Izvještač “Pobjede” tvrdi i da je gradonačelnik Osijeka, navodno, već ponudio predaju.²³ A na dubrovačkom ratištu - “Nove žrtve”.²⁴ Hrvatske paravojne snage su, kako se navodi, nastavile sa provokacijama, pa su jedinice JNA “bile prinuđene da uzvrate i efikasnom vartom učutkaju neprijatelja na tvrđavi Srđ”. Slično je bilo i

²⁰ “Pobjeda”, br. 9343, 05.12.1991, “Nema mira” (M.V.), str. 4.

²¹ Isto, “Puko primirje” (J.Plamenac), str. 4.

²² “Pobjeda”, br. 9344, 06.12.1991, “Život se vraća u Vukovar” (J.Plamenac), str. 1.

²³ Isto, “Kramarić nudi predaju Osijeka” (J.P.), str. 3.

²⁴ “Pobjeda”, br. 9345, 07.12.1991, “Nove žrtve” (M.Vico), str. 1.

na hercegovačkom ratištu gdje su se, uglavnom, vodili artiljerijski dueli. Nekolicina vojnika, koji se “pripremaju da ustašama odgovore na minobacačku vatru”, objašnjavaju izvještaičima “Pobjede” da oni samo vraćaju ustašama njihove mine koje su zarobili.²⁵

Ni narednog dana nije bilo bitnijih promjena. Oko Dubrovnika su se, kako navodi izvještaič “Pobjede”, vodili istovremeno pregovori i artiljerijski dueli: “... Ono što se zna je činjenica da se i danas pucalo na dubrovačkom ratištu. Ustaše su otvarale vatru iz luke Gruž i sa Sustjepana. Armija je uzvraćala. Primjećeno je, po svjedočenju boraca sa položaja iznad Dubrovnika, da hrvatski oružnici pale kuće po Starom gradu, kako bi optužili borce JNA da to čine. Ni prvi ni posljednji put. A lažima nikad kraja. Pogotovo onima koji obilaze svijet. Ipak, zna li ta domaća i svjetska gospoda, ti dubrovački dušebrižnici, da je od plotuna ispaljenih iz starog centra Orlandova grada palo više glava jugoslovenskih boraca, negoli što je stradalo kamenja u dubrovačkim zidinama od vojnih granata. Glave za njih, očigledno, nijesu bitne. Pogotovo one sa jugoslovenskim oznakama. Pa se, eto i Kadijević “izvinjava” dubrovačkim zlikovcima.”²⁶

Prema pisanju “Pobjedinih” izvještaiča, žestokih sukoba bilo je i na hercegovačkom i slavonskom ratištu. Na hercegovačkom ratištu je čitavu noć trajala “razmjena” minobacačke vatre. Naime, najprije su, kako je to “uobičajeno”, Hrvati “isprovocirali vojsku”, pa je vojska uzvratila. Sukobi su izbili blizu poluostrva Pelješac. Ukoliko Hrvati nastave sa takvom praksom, starješine JNA obećavaju da će Armija “osloboditi” i Ston.²⁷ Pored Stona, i Osijek je imao izgleda da uskoro bude “oslobođen”, jer su, kako javlja reporter “Pobjede”, jedinice teritorijalne odbrane već ušle “u jako ustaško uporište na periferiji Osijeka”.²⁸ “Panika među ustašama”, bio je naslov ovog izvještaja.

²⁵ Isto, “U znaku topova” (V.Božović/Mr.Popović), str. 4.

²⁶ “Pobjeda”, br. 9346, 08.12.1991, “Pregovori uz granate” (M.Vico), str. 1.

²⁷ Isto, “Armija na vratima Stona” (Mr.Popović/M.Labović), str. 7.

²⁸ Isto, “Panika među ustašama” (J.Plamenac), str. 7.

Reporteri “Pobjede” obilazili su i borce na ovim frontovima, ostavljajući zanimljiva svjedočanstva o njihovom visokom moralu i borbenom duhu. Tako, recimo, borci sa hercegovačkog fronta poručuju: “Dobro smo obezbijedeni i hranom i vojničkom opremom, ističu, i dodaju, Ston mora pasti. Mora, baš kao i prethodna ustaška uporišta Ravno i Čepikuće... Hladno jeste, vjetar reže kao nožem, ali ovoga puta idemo do kraja. Da jednom naučimo pameti raspamećene ustaše.” Borci na hercegovačkom ratištu, kako tvrdi novinar “Pobjede”, imaju i svoju muzičku top-listu: “Neko zapjeva, svi prihvatiše: “Crnom Gorom teče Zeta uskoro će i Neretva”. Ovo je hit i himna ratnika pripadnika TO, jedinica JNA, a naročito dobrovoljaca na ovom dijelu ratišta.”²⁹

I slavonsko ratište je imalo svoje heroje o kojima je reporter “Pobjede” često pisao. Dvije reportaže, “poluhagiografske” forme, bile su posvećene komandantu Srpske dobrovoljačke garde - Ž.Ražnatoviću-Arkanu: “... Svi ga zovu - Arkan. Kako to Arkan zvuči ratnički. A, ustvari, to mu je navijačko ime. On je vođa navijača “Crvene zvezde”... Prvih dana novembra, u početku odlučujuće bitke za Vukovar, u Bršadinu mi je pričao čovjek iz Štaba odbrane ovog sela da “nije mogao da smisli” Arkana. Ali kada je vidio šta je uradio na Lušcu, skinuo mu je kapu...”³⁰ U nastavku priče o Arkanu, objašnjava se da je on na čelu Garde koja treba da preraste u profesionalnu srpsku vojsku “koja bi bila kadra da brani sve teritorije Srbije i Crne Gore”. Garda je “začela” i sopstvenu protivvazдушnu odbranu, a ima i veoma razgranatu i kvalitetnu obavještajnu službu. Nakon ove “lične karte” Garde, reporter “Pobjede” je postavio par pitanja njenom komandantu. Najprije, šta će da radi kada se završi rat: “Ja sam poslastičar. Imam svoju poslastičarnicu koja dobro radi, imam i eksport-import preduzeće. Odavno sam Ti rekao da me vlast ne interesuje. Kad završim ovaj rat, časno i junački - jer ja ne znam drugačije da živim - skinuću uniformu i vratiti se kući i mojoj divnoj ženi da podižemo naših četvoro djece. Ja imam svoju profesiju. Neću da smetam, neka se ljudi, ako hoće, bore za položaje; mene to ne

²⁹ Isto, “I vrijeme se urotilo” (V.Božović), str. 6.

³⁰ Isto, “Arkan - najveći srpski navijač” (J.Plamenac), str. 6.

interesuje. Ali ako Srbi gdje god, ili srpske zemlje, opet budu ugroženi, ja ću ponovo krenuti da se borim.” Nakon ovog obećanja, Arkan je izjavio da će osnovati poseban fond za pomoć porodicama svojih poginulih boraca. Sav prikupljeni novac biće deponovan u “Jugoskandik” banci u Beogradu. Na kraju, Arkan je poručio Crnogorcima da moraju osvojiti Dubrovnik, a poslije toga on će im sa svojom Gardom pomoći da osvoje Skadar. Obećao je i da će na ljeto doći u Dubrovnik da sluša gusle, te da će Jevremu Brkoviću i Slavku Peroviću - “i oca i majku”, čim završi sa spoljnim neprijateljima: “Pozdravi mi junačku braću Crnogorce i poruči da Dubrovnik mora biti naš ili božiji. U ljeto dolazim u Dubrovnik da slušam gusle. A posle ćemo sa ovom mojom vojskom da vratimo Skadar. I poruči onim ustašama Jevremu i Slavku da ću im, kada završim sa spoljnim neprijateljem, i oca i majku.”³¹

Ratne reportaže i izvještaji sa dubrovačko-hercegovačkog i slavonskog ratišta objavljivane su i narednih dana, tačnije, zauzimale su udarni prostor “Pobjede” sve do posljednjih dana ovog mjeseca. Sve te reportaže imale su izraziti patetični naboj i uočljivi jednostrani pristup. Sve je prikazivano u “dvoboju tehnici” - “naši” su uvijek bijeli, a “njihovi” uvijek oni crni. “Naši”, i borci i obični ljudi, po pravilu su heroji, moralne ličnosti, tolerantni su, pošteni, pomalo naivni, nesebični, nacionalno svijesni, i nikada ne napadaju prvi... Oni “drugi” su, naravno, sušta suprotnost. O ova “dva svijeta” objavljeno je na desetine repotraža: “Solunska krv Markovića”, “Treći dan mira”, “Masakr u dvorištu”, “Tromblon kao igračka”, “Švedanin u uniformi”, “Zla sudbina svetog Bona”, “Laži, mržnja, provokacije”, “Tenjske krađe”, “Treba li svetog Bona odmaći od Dunava?”, “Mještani vjeruju vojsci”, “Viteštva još ima”, “Čiko, nemoj da pucaš”, “Lijepa li je smrt od metka”, “U vene su mi vraćali moju krv”, “Priče napisane suzama”, “Vešerajka se vraća na posao”, “Kuće imaju rupe”, “Ljubomirov prvi ustaša”, “Ponosni branioci slobode”, “Svi podrumi Dragoslava Crnogorca”, “Poginuli, ranjenici, izbjeglice”, “Čuvari dječjeg sna”, “Topovi zovu narod”, “Mustafa sa čela kolone”...³²

³¹ “Pobjeda”, br. 9347, 09.12.1991, “Stasava srpska vojska” (J.Plamenac), str. 4.

³² v. “Pobjeda”, br. 9349 - 9360, 11.12. - 22.12.1991.

U većini ovih reportaža neobične, i često tragične, sudbine ljudi u vremenu građanskog rata prikazivane su tako da posluže afirmaciji jedne politike i propagiranju njenih ciljeva. Ukazivale su ove reportaže da su ti ciljevi historijski utemeljeni, ispravni, potrebni. Jednostavno, željelo se ukazati da je to politika koja će donijeti sigurnost i slobodu srpskom narodu, riješiti pitanje njegovog opstanka i pitanje njegove države. Rat se predstavljao kao neminovnost, a žrtve kao logična posljedica genocidnog karaktera neprijatelja srpskog naroda. Priče o ljudskoj nesreći ovdje je trebalo da sugeriraju da nesreća može da ima smisao i svrhu. Ujedno, tragične ljudske sudbine korišćene su za nacionalnu i političku homogenizaciju, stvaranje politički korisnog emotivnog naboja i učvršćivanje određenog, rigidnog i ograničenog, poimanja i promišljanja stvarnosti. Ima mnogo primjera da se, recimo, zločini Hrvata tretiraju kao logična posljedica njihove “satanske prirode” i atavističke mržnje prema Srbima koja je u ravni psihičkog oboljenja. U jednoj reportaži govori se o čovjeku koji se odriče sina zato što je katolik, i koji u glavi “ima spisak onih koji, kada se rat završi, treba da mu plate”.³³ Tu su i reportaže o mladićima koji su “čistili” slavonsko selo Tenje, o katoličkom svecu kojeg treba udaljiti sa srpske zemlje, o Hrvatima koji se stide svog porijekla, o Srbinu koji je prvi ubio “ustašu”, o rezervistima JNA sa dubrovačkog ratišta koji za sebe kažu da su “čuvari dječjeg sna”, o Muslimanu koji je, prije svega, Jugosloven, i o dobrovoljcima koji su bili svjedoci “ustaških” zločina: “Ujutro smo u jednoj kući našli čovjeka kome su kožu skinuli. Objesili su ga za njegovu kožu na ramenima, o gredu i odrali ga kao životinju...”³⁴

I izvještaji sa fronta bili su jednako intonirani, i trebalo je takođe da doprinesu stvaranju određenog emotivnog naboja i poželjnih političkih uvjerenja. Gotovo u svakom od tih izvještaja govori se o hrvatskoj beskrupuloznosti i svireposti, hrvatskom vjerolomnom karakteru i genocidnim namjerama kada su u pitanju Srbi. Naravno, Hrvati se uvijek u ovim izvještajima nazivaju ustašama,

³³ “Pobjeda”, br. 9349, 11.12.1991, “Solunska krv Markovića” (J.Plamenac), str. 5.

³⁴ “Pobjeda”, br. 9353, 15.12.1991, “Mještani vjeruju vojsci” (M.Labović/V.Božović), str. 4.

a njihovi ciljevi i politika - ustaškom. Sa druge strane, navodi se da srpski narod vodi, pošteno i viteški, odbrambeni i oslobodilački rat. To je rat čiji su ciljevi pravedni, jer se vodi za odbranu od ustaškog genocida i očuvanje “jedine domovine”. Uz stalno asociranje na identičnost položaja Srba u Hrvatskoj 1941. i 1991.godine, navodi se takođe da na “genocidne namjere ustaške vlasti” blagonaklono gledaju zapadne sile, budući da su one neprijateljski raspoložene prema srpskom narodu. Genocid, mržnja i zavjera tri su glavne odrednice kojima se ovdje definiše odnos Hrvata i Zapada prema srpskom narodu. Upravo politiku koja se zasniva na ovim odrednicama treba poraziti ovim ratom. To je svijest koju je stvarala i podržavala “Pobjeda”.

U jednom od ratnih izvještaja “Pobjedinog” reportera navodi se da “ustaše” redovno koriste primirje da bi ubijali srpski narod, a da njihovi prijatelji sa Zapada tolerišu takvo ponašanje: “...Prije nekoliko dana ustaše su bile dobro potisnute prema Osijeku. Onda je došlo naređenje za povlačenje. Ustaše izvode akcije, i ovo primirje koriste kao i svako do sada da “na miru” ubijaju vojnike, teritorijalce i srpski narod. JNA i svi koji su pred njenom komandom (a pod njenom komandom su svi koji se sada ovdje bore) - poštuje primirje. Tuži ustaše evropskim “mirovnjacima”, “kadijama” koji sve vrijeme ovog rata pokazuju da vide samo ono što hoće da vide, a i istina u njihovim izvještajima ama baš ništa ne znači onima koji na raznim konferencijama odlučuju o sudbini Jugoslavije, odnosno srpskog naroda... Tenzija raste. Ustaše napadaju, osvojili su Lipik, zaklali 120 Srba, Evropa ćuti, a JNA miruje. Rat se i dalje vodi na srpskoj zemlji. Tek se pređe na hrvatsku, dolazi naredba za povlačenje...”³⁵

U sutrašnjem izdanju “Pobjede” nije bilo ni riječi o masakru u Lipiku, niti je na bilo koji način potvrđeno da su “ustaše” zaklale 120 Srba. Iako je riječ o zločinu velikih razmjera, pravo je čudo da je u “Pobjedi” ovakva informacija prošla nezapaženo. Ni reporter “Pobjede” koji je saopštio ovu informaciju nije u sljedećem

³⁵ “Pobjeda”, br. 9348, 10.12.1991, “Ljudi ginu, tenzija raste” (J.Plamenac), str. 4.

izvještaju podrobnije govorio o ovom velikom zločinu, već je govorio o nekim novim ustaškim zločinima. U izvještaju pod naslovom “Ustaše i dalje ubijaju”, on navodi da je ubijeno devet vojnika JNA i da “ustaše” i dalje izazivaju oružane incidente. Na ove oružane provokacije, JNA, po njegovom mišljenju, ne odgovara zbog straha od “katoličkog mača koji se nadvio nad glavom Jugoslavije” ! U ovom izvještaju saopštavaju se i neke nove informacije o prilikama u Vukovaru. Najprije da se sahranjuju “i ustaše i ustaške žrtve”, te da na pojedinim lokacijama još ima nesahranjenih leševa “zengi”. Zatim se saopštava da je Vukovar konačno razminiran i da je u ovom gradu pronađeno balsamovano tijelo svetog Bona, zaštitnika hrvatske djece. “Što će hrvatsko potomstvo sada kada je njegov zaštitnik u srpskim rukama”, pita se na kraju teksta “zabrinuti” izvještač “Pobjede”.³⁶

Svoje viđenje aktuelnih događaja, razne predloge i poruke nacionalno-političke sadržine saopštavali su i čitaoci “Pobjede”. Neki su hvalili Arkana i mitropolita Amfilohija, a kritikovali “Monitor” i tzv. “Crnogorce 100 posto”. Za “najvećeg izdajnika Crne Gore” i dalje je smatran lider Liberalnog saveza - S.Perović, koji je sa svojim “separatistima”, između ostalog, optuživan i zbog “prednjačenja u pacifizmu”. Bilo je i čitalaca koji su predlagali sklapanje saveza sa Rusijom, dok su neki upozoravali da je “na sceni” svjetska zavjera protiv srpstva i pravoslavlja.³⁷ Jedan profesor iz

³⁶ “Pobjeda”, br. 9349, 11.12.1991, “Ustaše i dalje ubijaju” (J.Plamenac), str. 4.

³⁷ Vidjeti: “Retorika bez potpisa”, “Magistar Radović otpisao Srbe !” (01.12.); “Nevidljivi sudija” (02.12.); “Ne sve jednom mjerom”, “Šta hoće gospoda iz Bogdašića” (03.12.); “Potresle su nas dječje riječi”, “Dragi naši junaci”, “Priča bez duše” (04.12.); “Ja sam pravoslavni Slovenac”, “Ti si ovaj” (05.12.); “Gospodo reformisti ne obmanjujte narod” (06.12.); “Naša zemlja nije kuća bez temelja”, “Pjesma sa fronta”, “Mesićev mulj” (07.12.); “Vrijeme postavlja međe” (09.12.); “Konačno je otputovao”, “Arkan je junak i čovjek” (10.12.); “Zna se ko je brat” (11.12.); “Ali, jedi i živi”, “Savez Slovenskih Republika”, “Sa Rusijom, braćo !” (12.12.); “Princip nije mjera interesa”, “Izvinite nam se !” (13.12.); “Godine su presudile” (14.12.); “Nasljeđe vjekovnih podjela” (16.12.); “Glasam za mir” (17.12.); “I mi smo Crnogorci” (18.12.); “Glas je to, duše”, “Čudna diskusija” (19.12.); “Advokat piše politiku”, “Zaboravio stroj svoje brigade” (20.12.); “Skutonoše naših muka”, “Sudbina je u našim rukama” (21.12.); “Lanci se ne ljube”, “Jarani vole Jugu” (22.12.); “Otrov suverenih ruža”, “Imam samo Jugoslaviju” (23.12.); “Drumovi će poželjati i Srba i Muslimana” (25.12.); “Da ušićari malo države”, “Vonj poznate kuhinje” (26.12.); “Kad oči ne vide”, “Gdje je mjera riječi ?” (27.12.); “Ekstremisti traže zlo” (28.12.); “Svi ste moji”, “Svako traži i kritikuje” (29.12.); “Strahota je šta se radi” (30.12.).

Titograda (Podgorice) razmišljao je početkom decembra i o tome šta uraditi sa Dubrovnikom kada bude “oslobođen”. On u prvom redu smatra da ne treba stvarati nezavisnu Dubrovačku republiku jer bi na taj način došli u opasnost da nas Dubrovčani koje treba da oslobodimo, jednog dana nazovu okupatorima. Autor poručuje da se to loše iskustvo koje su Srbi imali sa Hrvatima, Slovencima i Makedoncima (koje su već oslobodili) ponovi još jedanput. Zato on predlaže sljedeće: “...Kada se već borimo oko Dubrovnika, on mora biti naš i ničiji drugo. Mi ništa ne osvajamo, mi uzimamo samo ono što je naše. Žalosno je što pojedine ličnosti iz Crne Gore i njenog parlamenta, koje sem razmetanja i prazne priče ne uradiše ništa za srpstvo u Crnoj Gori, odlaze na osnivački skup odbora za stvaranje Dubrovačke republike i postaju tako njeni prvi kumovi iz Crne Gore. Njima, izgleda, ništa ne znači činjenica da je na tom prostoru izginulo blizu sto ljudi iz Crne Gore i Srbije, a još dvaput toliko je ranjeno i osakaćeno. Srpski narod ne smije ponoviti stare greške. Zar da na grobovima tih ljudi piše: “Poginuo za stvaranje Dubrovačke republike” ! Nemaju za šta Crnogorci ginuti nego za Dubrovačku republiku. Ako je Dubrovnik, zahvaljujući mapokrojaču Josipu Brozu, mogao biti hrvatski, može sada biti i crnogorski, odnosno šire srpski, jer mi za to imamo više osnova od Hrvata. Životi i prolivena krv naših najmilijih obavezuje nas na to.”³⁸

Na pitanje koji su razlozi i ciljevi zbog kojih Crnogorci ratuju pokušao je da u “Tribini čitalaca” konkretnije odgovori i predsjednik Inicijativnog odbora Otadžbinskog fronta: “...Crna Gora nije i ne može biti neutralna kada je riječ o genocidu nad narodom i otadžbinom. Jugoslavija je suverena država i bez sjeverozapadnog otpada, i nedopustivo je miješanje u njene unutrašnje stvari. Njegoševi Crnogorci učestvuju u ratu na strani pravde, istine, na strani nezaštićene nejači, kao dio jedine Armije koju imamo. Ovo je sveti rat za slobodu srpstva i pravoslavnog slovenstva. Čak i slijepci vide da je crno-žuti barjak, preko svojih slugu sa šahovnicom, objavio rat Crnoj Gori i Srbiji, cjelokupnom srpstvu, Jugoslaviji i pravoslavlju. Danas nekima izgleda čudno otkuda

³⁸ “Pobjeda”, br. 9340, 0212.1991, “Istorija ima i drugo lice” (A.Stamatović), str. 2.

Crnogorci na dubrovačkom ratištu. Prilikom Napoleonovog pohoda na Istok, Crnogorci, pod komandom Svetog Petra Cetinjskog, sačekali su njegovu vojsku u Konavlima i slistili je. Veliki Puškin je tada ispjevao odu Crnogorcima. Danas crno-žuti barjak sa šahovnicom ili fašistički četvrti rajh nadire na Istok i istorija se ponavlja. Međutim, nema Puškina. Ali, mi imamo lažne mirotvorce koji se ne čude otkuda bjelosvjetska ološ tamo. Vjerovatno misle da su oni došli na ljetovanje. Države Crna Gora i Srbija, zbog svog istorijskog naroda prije svega, ujediniše se i tako ujedinjene stvoriše Jugoslaviju zalažući svoje ne bilo kakve države ...”³⁹

O političkoj situaciji u Jugoslaviji i o političkim izazovima pred kojima se Crna Gora nalazi, razmišljao je i generalni sekretar vladajuće partije - S.Marović. On smatra da je nastupilo vrijeme u kojemu će biti stvorena neka nova državna zajednica, koja će, zato što će biti utemeljena na principu istorijske povezanosti i uzajamne emotivne vezanosti naroda koji će je činiti, biti trajnija od svih prethodnih zajednica: “...Naš narod se danas nalazi pred najsloženijim iskušenjima u svojoj istoriji. To je vrijeme složeno ne samo zbog tragike rata, nesreća koje donose sukobi, života koje odnosi zlo. To je vrijeme konstituisanja novih zajednica, time što će se osnažiti stare, istorijske ili emotivne veze ili formirati nove zajednice u kojima će naš narod živjeti duže nego u onima koje smo zapamtili i koje pamtimo. To je vrijeme u kojemu se ne vodi samo bitka za goli život pojedinca, već pokreću snage uma i strasti života u odbrani egzistencije cijelog naroda. To je složeno vrijeme, jer se pred samim čovjekom i narodom otvaraju dileme života i smrti, haosa i reda... Na početak rata nijesmo mogli uticati. Njega je nametnuo hrvatski nacionalni egoizam. Od običnog nacionalizma on se razlikovao samo čvršćom organizacijom i svjesnijom ambicijom. Zato je hrvatsko ispovijedanje nacionalizma dobilo sadržaj neofašizma... Naš narod se nalazi pred iskušenjima sa početka ovog vijeka. Ista su tri pitanja postavljena našem narodu, na žalost, u mnogo težim i nepovoljnijim okolnostima. Prvo, kako riješiti pitanje odnosa između južnoslovenskih naroda u okolnostima aktivne prisutnosti uvijek

³⁹ “Pobjeda”, br. 9362, 24.12.1991, “Ne damo - otadžbinu” (J.Markuš), str. 2.

imperijalnog germanizma ? Drugo, kako sačuvati ideju jugoslovenstva i istorijske osnove za opstanak njene državnosti ? I treće, kako riješiti racionalno i pravedno odnose između dvije države, tj. dvije republike Srbije i Crne Gore poštujući svijest o značenju srpstva za crnogorski i srpski narod i potrebu da se na toj osnovi sačuva i uvaži identitet crnogorskog... Postoje trajne i prolazne opasnosti. Trajni i privremeni uzroci zla i sukoba. Ovo je vrijeme odbrane prava na ravnopravnost i realnost. Odbrana od snaga haosa i nereda zaustavljajući raspad. Zato je to borba za državu...”⁴⁰

Svoje viđenje jugoslovenske krize i političkih prilika u Crnoj Gori u “Pobjedi” su tek od kraja decembra mogli saopštiti i lideri nekih opozicionih stranaka. Naime, od 21.decembra počelo se sa objavljivanjem intervjua sa predstavnicima nekih opozicionih stranaka. Do kraja mjeseca objavljena su tri takva intervjua: sa Rifatom Veskovićem (Stranka demokratske akcije), sa Novakom Kilibardom (Narodna stranka) i sa Srđanom Darmanovićem (Socijalistička partija). U proteklih jedanaest mjeseci, intervju sa nekim od stranačkih (opozicionih) prvaka iz Crne Gore, izuzimajući predstavnika “bratskog” SK-Pokreta za Jugoslaviju, nije objavljen na stranicama ovog lista.

Predstavnik SDA, R.Vesković, optužio je u intervjuu za “Pobjedu” aktuelnu vlast što je nepotrebno uvela Crnu Goru u rat, napominjući da je to njena najveća greška.⁴¹ Istog je mišljenja bio i S.Darmanović, predstavnik Socijalističke partije.⁴² Za razliku od njih, predsjednik Narodne stranke ne navodi dubrovački pohod kao grešku aktuelne vlasti, već naprotiv izjavljuje da je veoma ponosan na hrabrost koju su neki članovi Stranke pokazali na dubrovačkom ratištu, i sa zadovoljstvom ističe da je pet članova Glavnog odbora stranke dobrovoljno bilo na frontu. No, sa druge strane, veoma je nezadovoljan što crnogorska vlast ne podržava “raspoloženje velikog broja građana Dubrovnika da ovaj grad dobije svoju autonomiju”.⁴³

⁴⁰ “Pobjeda”, br. 9346, 08.12.1991, “Čeka nas život poslije rata”, str. 4.

⁴¹ “Pobjeda”, br. 9359, 21.12.1991, “Opozicija koja to nije”, str. 8.

⁴² “Pobjeda”, br. 9367, 29.12.1991, “Rat je najveća greška”, str. 8.

⁴³ “Pobjeda”, br. 9360, 22.12.1991, “Opozicija - alibi za demokratiju”, str. 8.

Posljednjih dana 1991.godine na stranicama “Pobjede” posebno je aktuelno bilo pitanje budućeg uređenja Jugoslavije, odnosno, kakva će biti politička i teritorijalna forma jugoslovenske države i kakva će biti pozicija Crne Gore nakon njenog preuređenja ? Čelni ljudi crnogorske vlasti jednoglasno su saopštavali da su za novu Jugoslaviju, nagovještavajući ujedno da je Crna Gora spremna da državni suverenitet, koji je stekla u XIX vijeku, ponovo ugradi u tu državnu zajednicu. Taj suverenitet, smatraju oni, nije potrebno sada posebno priznavati, jer kako kaže predsjednik Bulatović, “mi u Crnoj Gori možemo da živimo i bez međunarodnog priznanja”.⁴⁴ Za razliku od predsjednika Republike, ministar inostranih poslova je bio jasniji pa je objasnio da je Crna Gora već priznata na Berlinskom kongresu 1878.godine - suverenitet dakle već posjeduje - pa ne mora “posebno da izražava želju za priznanjem” i ne mora da piše “bilo kakve molbe Evropskoj zajednici”.⁴⁵ Takva Crna Gora, sa svojim “prikrivenim” istorijskim suverenitetom, “u slučaju pristupanja nekom novom federativnom ili drugom obliku složene države, o čemu odluku treba donijeti referendumom, ne može imati slabiji status nego što ga ima u jugoslovenskoj federaciji”.⁴⁶

Da se ideja o toj “novoj” Jugoslaviji već uveliko profilisala, potvrdio je posljednjih dana 1991.godine i dr B.Kostić, potpredsjednik Predsjedništva SFRJ. U izjavi za Radio Crne Gore, koju prenosi “Pobjeda”, on je rekao da će tu “novu” Jugoslaviju činiti “sve republike, svi građani i narodi koji su zainteresovani za život u novoj Jugoslaviji”. Svi oni, poručuje Kostić, “treba da nađu svoj interes u toj novoj zajedničkoj državi tako da ni u kom slučaju ne budu ugrožena njihova prava po osnovu toga da li su brojno manji ili veći, ili da li pripadaju jednoj ili drugoj naciji, jednoj ili drugoj vjeroispovijesti”. Dr B.Kostić pretpostavlja da oko 13 miliona građana SFRJ želi tu novu Jugoslaviju, odnosno, “želi da očuva kontinuitet te zajednice i da dalje nastavi zajednički život”. Novu Jugoslaviju trebalo bi da čine Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina, dok bi se Makedoniji ostavilo pravo da se o tome demokratski izjasni. Kostićeva pretpostavka da bi novu

⁴⁴ “Pobjeda”, br. 9362, 24.12.1991, “Priznanje nije garant mira”, str. 7.

⁴⁵ Isto, “Korak nazad”, str. 6.

⁴⁶ Isto, “Pristanište za budućnost” (S.Marović), str. 4.

Jugoslaviju neizostavno činile Srbija, Crna Gora i Bosna i Hercegovina, temelji se na činjenici da su se rukovodstva Srbije i Crne Gore, izabrana voljom većine građana, jasno opredijelila za očuvanje Jugoslavije, dok se u Bosni i Hercegovini srpski narod na plebiscitu već izjasnio za Jugoslaviju. “Ako pođemo od toga”, objašnjava dr Kostić, “da su sva tri naroda - i Srbi i Hrvati i Muslimani u Bosni konstitutivni, i da ni jedan narod ne može na štetu drugog naroda donositi značajne odluke, o promjeni statusa, onda je sasvim izvjesno da Hrvati i Muslimani ne mogu sami, bez saglasnosti Srba, odlučiti u ovom trenutku da izlaze iz sastava Jugoslavije.” Kako po mišljenju potpredsjednika SFRJ Hrvati i Muslimani ne mogu bez saglasnosti Srba odlučiti da Bosna izađe iz Jugoslavije, dok Srbi mogu odlučiti da Bosna ostane u Jugoslaviji uprkos protivljenju ova dva naroda, Bosna i Hercegovina će “po našoj zamisli” biti dio Jugoslavije. Tek kada postanu dio te nove Jugoslavije, Hrvatima i Muslimanima iz ove republike biće omogućeno “u redovnoj proceduri” da se izjasne da li će u takvoj državi živjeti. Nakon ove neobične političke zamisli, dr Kostić poručuje da “dva ne mogu na štetu trećeg”, što, shodno njegovoj čudnoj logici znači da “treći”, tj. srpski narod u BiH, ima pravo da odlučuje i protivno volji prva “dva”. Odnosno, “treći” može na štetu prve “dvojice”.⁴⁷ Bio je ovo, bez sumnje, jasan nagovještaj da će 1992.godina biti godina “velikog ubjeđivanja” u Bosni i Hercegovini. Nakon Hrvatske, “srpsko pitanje” trebalo je riješiti i u ovoj republici.

Pored Kostićeve izjave, “Pobjeda” je u istom broju objavila i najvažnije djelove iz intervjua koji je beogradskim “Večernjim novostima” dao predsjednik Srbije - S.Milošević. U intervjuu pod naslovom “Granice određuju narodi”, predsjednik Srbije poručuje da “Srbija ostaje u Jugoslaviji”, ali i da će granice te nove državne zajednice “odrediti narodi koji nastave da žive u Jugoslaviji, ali i narodi koji iz nje budu otišli”. Ujedno, predsjednik Milošević

⁴⁷ “Pobjeda”, br. 9368, 30.12.1991, “Za kontinuitet zajedništva”, “Dva ne mogu na štetu trećeg”, str. 5.

smatra da bi bilo logično i pravedno da se sporazum o tome postigne mirnim putem.⁴⁸

U posljednjem, novogodišnjem broju “Pobjede”, i generalni sekretar vladajućeg DPS-a, S.Marović, iznio je svoju optimističku prognozu da će na demokratski način biti stvorena nova Jugoslavija, država u kojoj će i Crna Gora imati odgovarajuće mjesto: “Ne znam kakva bi druga Jugoslavija mogla biti osim Jugoslavija onih naroda i onih građana koji je hoće. Jugoslavija, dakle, slobodno izabrana kao mogućnost, a ne nametnuta, demokratska, a ne represivna. Jugoslavija koja će uvažiti realnosti i procese, a ne zatvorena i marginalizovana. Jugoslavija koja će samo biti dio naših želja, ali koja će biti mogućnost i za Crnu Goru koja bi u njoj imala svoje mjesto, ponosna na svoju državnost, na svoje ljude i svoj narod...”⁴⁹

U posljednjem broju “Pobjede” u 1991.godini i predsjednik Predsjedništva Crne Gore, M.Bulatović, izrazio je uvjerenje da će u toku sljedeće godine biti okončana politička kriza u Jugoslaviji i da će zavladata mir. Predsjednik Bulatović je ocijenio da je, u cjelini gledano, 1991. bila godina velikih iskušenja i velikih promjena, i da se u tom vremenu Crna Gora držala u skladu sa svojim istorijskim dostojanstvom. Crnogorski građani branili su snažno i odlučno Crnu Goru i sve one ljude koji su bili ugroženi. S tim u vezi, predsjednik Bulatović je napomenuo da se pod odbranom Crne Gore ne podrazumijeva samo odbrana njenih granica, čime je indirektno opravdao angažovanje crnogorskih građana u svim vojnim operacijama JNA tokom 1991. godine. Zadovoljan zbog toga što su, kako kaže, Crnogorci pokazali i da umiju da ratuju i da “u miru žive”, Bulatović je uvjeren da će jugoslovenska kriza biti veoma brzo okončana: “U ovoj godini koja je po mnogo čemu predstavljala razmeđu političkih svjetova, Crna Gora se držala u skladu sa svojim istorijskim dostojanstvom. Pokazali su naši građani, obveznici JNA,

⁴⁸ Isto, “Granice određuju narodi”, str. 5.

⁴⁹ “Pobjeda”, br. 9369, 31.12.1991-02.01.1992, “Nacionalizam - balkansko prokletstvo”, str. 4.

kojom snagom i odlučnošću treba braniti i odbraniti Crnu Goru pred napadima koji i ne moraju biti neposredno uz njene granice. Svojom svestranom podrškom, naši su građani, takođe, bili i ostali jedna od uzdanica svih naroda, a i ljudi kojima je još jednom zaprijetila opasnost duhovnog i fizičkog uništenja. No, uza sve to, Crna Gora je pokazala kako se unutar nje same, uprkos brojnim iskušenjima, nedoumicama, psihozama i zabrinutosti nad kolektivnom sudbinom, može očuvati razum, mir i međusobna tolerancija... Pokazali smo, dakle, da znamo i da ratujemo i da u miru živimo, rješavajući probleme koji život znače. Iskreno vjerujem, ne žaleći bilo čijeg napora u tom pravcu, da će već prvi dani naredne godine donijeti političko rješenje jugoslovenske krize i da će, odatle, ponovo biti vraćen mir u ovu zemlju i među njene građane...Zato, poželimo jedni drugima puno sreće i uspjeha u 1992.godini, koja mora da bude godina mira i godina života.”⁵⁰

⁵⁰ Isto, “Godina nade”, str. 1.